

1. יש לבדוק, אם יעיל הוא ההסדר המטיל על יחידה אחת שורה כה ארוכה ומוגזנת של תפקידים. בעוד שאין חילוקי דעות, שהסגנו הראשון של התפקידים הנזכר לעיל – במיוחד הכנת הסכמים מסחריים, עשייתם והעקיבה אחרי ביצועם – מהווה תחום פעולה לגיטימי וחשוב של המחלקה הכלכלית, הרי ביחס לשאר התפקידים הביעו לעתים לא רחוקות נציגויות החוץ, ובמיוחד יועצים כלכליים ונספחים מסחריים, ספקות בצדקת ריכוז מרחיק לכת כל כך. גם הדין וחשבון על הנציגויות והמוסדות של המדינה בחוץ לארץ, שמוכר הממשלה הגיש לממשלה בחודש אוקטובר 1952, המליץ על צמצום הדרגתי של פעולת המחלקה הכלכלית (ראה אותו דו"ח עמ' 11); אמנם בהצעותיו יצא מהנחה שלא נגתשמה והיא – כינון רשות מרכזית לסחר חוץ.

2. רצוי היה לשקול אפשרות לארגון מחדש של המחלקה על פי הקווים הבאים:

בנקודת המוצא לבירור שאלה זו צריך לשמש שיקול דעת, באיזו מידה דרוש למעשה ריכוז כזה לשם טיפול יעיל בתפקידים המרוכזים כיום במחלקה הכלכלית. שיקול זה מביא לידי המסקנה, שמבחינה עקרונית מוצדק לרכז ביחידת משרד החוץ אותם עניינים, שהסמכות לטפל בהם בארץ אינה מצטמצמת למשרד ממשלתי אחד, בעוד שעניינים הנמצאים בארץ בידי משרד אחד יעובדו ביתר יעילות ע"י התכתבות בין משרד זה לבין נציגויות החוץ במישרין; יהיה בזה משום הסדר רצוי ומספיק, אם כל עניין כזה יובא לידיעת המחלקה הכלכלית על ידי המצאת העתק מהתכתובת. אשר לריכוז הפנימי של כל העניינים הכלכליים בתוך משרד החוץ, מן הרצוי היה להגיע לידי מבנה ארגוני חדש, שיבטיח את המידה הדרושה של ריכוז בלי לנתק את היחידות המרחביות של המשרד, העוסקות בעניינים המדיניים הנוגעים לאותו אזור גיאוגרפי, מהטיפול בשאלות כלכליות. בכיוון זה יש לשקול את האפשרות של יצירת קשר יותר הדוק בין המחלקה הכלכלית לבין המחלקות המרחביות. מן הראוי לבדוק, אם ניתן להגשים רעיון זה באופן שהתפקידים העוסקים בבעיות כלכליות של אזורים מסוימים במחלקה הכלכלית יועברו למחלקות המרחביות, אולם יישארו כפופים למנהל המחלקה הכלכלית; לפי הסדר זה יבצעו את עבודתם היום-יומית במסגרת המחלקה המרחבית תחת פיקוחו הכללי של מנהל המחלקה הכלכלית; נראה, שהסדר כזה יהיה עשוי מצד אחד להתאים במידה יותר גדולה את העבודה הכלכלית המוקדשת לאזור מסוים לצרכיו המיוחדים של האזור הנדון, ומצד אחר לכלול ביתר שאת בתוך העבודה המדינית של המחלקה המרחבית את היסוד של התחשבות בגורמים הכלכליים.

IV. משרדים שונים

1. משרד ראש הממשלה

א. בשנה הנסקרת הקיפה הביקורת את הפעולות של לשכת הנשיא, שחשבונויה מתנהלים על ידי משרד ראש הממשלה, של המועצה המדעית, שירות השידור, המרכז למיכון משרדי ומחלקת הכספים של המשרד. כן נערכה ע"י השירות לביקורת המשקיות במשרד מבקר המדינה בדיקה מיוחדת של סדרי המינהל בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובמועצה המדעית (ראה עמ' 31 – 35 בדו"ח זה).

בתקופה הנדונה חוסלה לשכת הקריה, ותפקידי הלשכה הועברו בחלקם למחלקת העבודות הציבוריות, בחלקם לאגף מקרקעי המדינה ובחלקם ללשכה הראשית של משרד ראש הממשלה.

ב. במועצה המדעית נקבעו מקרים אחדים, שזכות הבעלות על המצאות, הנובעות מפעולות מחקר שנעשו על ידי המועצה או בתמיכתה, הייתה שנויה במחלוקת. הדגשנו את הצורך הדחוף בהסדר, שיבטיח את זכויות המדינה להמצאות אלה.

ג. בעקבות הביקורת במועצה המדעית הונהגו תיקונים מספר: נחתמו חוזי מסגרת בין המועצה המדעית ובין חלק ממוסדות המדע, המבצעים מחקרים הממומנים בשלמותם או בחלקם על ידי

המועצה. סודרו באופן סופי חשבונות הציוד מהמלווה האמריקני, שנמסר על ידי המועצה המדעית בידי מוסדות מחקר בארץ ובידי יחידות ממשלתיות אחרות. חוסלו חשבונות בנק, שנפתחו על שמות פרטיים של עובדי המועצה לשם מימון פעולות שוטפות של המועצה.

ד. שופר הפיקוח של מחלקת הכספים על מסירת דינים וחשבונות על כספי מקדמות, שנמסרו על ידיה לעובדים, שנסעו לחוץ לארץ, ולמבצעי המחקרים של המועצה המדעית.

ה. במחלקת הכספים בדקו בין השאר את החשבונות הנוגעים ללשכה לייעוץ כלכלי שבראשותו של מר אוסקר גאס. הרוב המכריע של התשלומים ללשכה זאת נקבעו בחוזה, שנערך בין משרד ראש הממשלה לבין הלשכה; הביקורת קבעה, שהתשלומים הולמים את תנאי החוזה.

מיוני 1953 עד לאוגוסט 1954 ערכה הלשכה 99 מחקרים בשטחים שונים, מהם 15 בשטחים כלכליים כלליים (מחירים, סובסידיות, מדד יוקר המחיה); 14 בשטחים פיננסיים ותקציביים; 3 על מטבע חוץ; 3 על יצוא; 26 על ענייני חקלאות והשקאות; 7 על תעשייה ובניין; 6 על שילומים ו-25 על עניינים שונים.

ו. בשירות השידור שופרו תהליכי העבודה בתקליטייה. כן הוגבר הפיקוח על המלאי ביחידות שונות של משרד ראש הממשלה.

ליקויים שלא תוקנו

המועצה המדעית - הטיפול בציוד

(א) מכירת ציוד

המועצה המדעית הזמינה ציוד בסך \$ 1,000,000 בקירוב, שקנייתו מומנה מכספי המלווה, שנתקבל מהבנק האמריקני ליצוא וליבוא. הציוד, שהתחיל להגיע באוקטובר 1951, נמכר בחלקו הגדול למוסדות מדע בארץ לפי חוזה שכירות-מכר (hire purchase) ובחלקו יועד לשימוש עצמי של המועצה.

מחלקת הכספים של משרד ראש הממשלה טיפלה בצד הכספי של הבאת הציוד; החשב הכללי בפעולות הכספיות הכרוכות במכירת הציוד, ואילו המועצה המדעית נטלה על עצמה את הטיפול בציוד עצמו ואת הפיקוח עליו.

עד ספטמבר 1952 נרשם הציוד באופן לקוי; אחרי מועד זה החלה המועצה להשלים את הרישום, אך עד כה לא סיימה פעולה זו; עד כה לא נעשתה ספירה פיטית של הציוד; לא הושוה הציוד שנתקבל אל ההזמנות שנמסרו.

רק בשנת 1954 נחתמו חכים עם מוסדות, שנמכר להם ציוד לפי שיטת שכירות-מכר.

(ב) השאלת ציוד

המועצה המדעית משאילה ציוד מדעי למוסדות מדע ולחוקרים למטרות מחקר. קבעו מקרים רבים, שהקבלות על הציוד שהושאל היו לקויות בחסר, וספרי המועצה לא שיקפו ברורות את כל הפרטים הנוגעים לציוד זה. כתוצאה מכך, אין כעת למועצה ידיעות מלאות על הציוד, שהושאל למוסדות ולחוקרים.

2. משרד הבריאות

א. במשרד הראשי בירושלים נבדקו פעולותיהם של שירותי הריפוי, שירותי ההיקף (יחידה מרכזת לרפואה מונעת), שירותי בריאות הנפש, המחלקה לאם וילד והמחלקות העוסקות באדמיניסטרציה הכללית.

בשירות ההיקף נערכה על ידי השירות לביקורת המשקיות במשרד מבקר המדינה בדיקת הדגמה מיוחדת (ראה בדו"ח זה עמ' 35 - 38).

ב. במסגרת הביקורת במחלקת הכספים נבדקו במיוחד צורת ההכנה של תקציב הפיתוח וביצועו (ראה בדו"ח זה עמ' 83 - 84), הטיפול בגביית החובות בעד אשפוז בבתי חולים ממשלתיים